

5. Vinokur, T.G. (1980) "Rules of the statistical usage of linguistic units", *Zakonomernosti statisticheskogo ispolzovaniia yazykovykh yedinit*, Moscow : Nauka. – 237 p.
6. Baran, S.J. (2001) "Introduction to Mass Communication : Media Literacy and Culture", *Vvedeniie v sredstva massovoi informatsii: Literatura i kultura medii*. – Houston : Mayfield Publishing Company. – 519 p.
7. Merrill J.C., Lee J., Friedlander, Ye.J. (1994) "Modern Mass Media", *Sovremennye sredstva massovoi informatsii*. – New York : Harper Collins College Publishers. – 536 p.

ЛИТЕРАТУРА

1. Колокольцева Т.Н. Семантика и прагматика специфических коммуникативных единиц диалога // Семантика языка и текста: Сб. науч. трудов. – Волгоград : Перемена, 1998. – С. 58–67.
2. Məhərrəmli Q. Kütəvi kommunikasiya və dil / Q. Məhərrəmli. – Bakı : Çarşıoğlu, 2004. – 208 s. [Махаррамли Г. Массовая коммуникация и язык / Г. Махаррамли. – Баку : Чашиоглу, 2004. – 208с. (на азербайджанском языке)]
3. Падучева Е.В. Семантические исследования (Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива) в 2-х ч. – Ч. 2. – М., 1996. – 246 с.
4. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : Наука, 1980. – 237 с.
5. Винокур Т.Г. Закономерности статистического использования языковых единиц / Т.Г. Винокур. – М. : Наука, 1980. – 237с.
6. Баран С.Дж. Введение в средства массовой информации : Литература и культура меди. – Хьюстон : Издательство Мейфилда, 2001. – 519 с.
7. Меррилл Дж.С. Современные средства массовой информации / Дж.С. Меррилл, Дж. Ли, Е.Ж. Фредландер. – Нью Йорк : Изд-во «Харпер Коллинс Колледж», 1994. – 536 с.

УДК 811.161.2:81'373:811.112.2

ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ МАКРОКОНЦЕПТУ «ПОРТРЕТ» (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ)

Волкова О.М., аспірант

*Київський національний лінгвістичний університет,
вул. Лабораторна, 3, м. Київ, Україна*

Im_olya@bigmir.net

Статтю присвячено проведенню семантичного аналізу портретної лексики. Розглянуто класифікацію макроконцепту «портрет», його репрезентацію в німецькомовних художніх текстах й проблему його відтворення в українській мові. Наведені приклади репрезентації та відтворення макроконцепту «портрет» висвітлюють проблему перекладу мовних одиниць портретної семантики різних рівнів мовної організації.

Ключові слова: макроконцепт «портрет», засоби перекладу, репрезентант, комбінаторні зв'язки, концептуальна семантика, мова перекладу, мова оригіналу.

**СРЕДСТВА РЕПРЕЗЕНТАЦИИ И ОТОБРАЖЕНИЯ
НА УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ МАКРОКОНЦЕПТА «ПОРТРЕТ»
(НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОЯЗЫЧНЫХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ)**

Волкова О.М.

*Киевский национальный лингвистический университет,
ул. Лабораторная, 3, г. Киев, Украина*

Im_olya@bigmir.net

Статья посвящена проведению семантического анализа портретной лексики. Рассмотрена классификация макроконцепта «портрет», его репрезентацию в немецкоязычных художественных текстах и проблему его передачи в украинском языке. Приведенные примеры репрезентации и передачи макроконцепта «портрет» иллюстрируют процесс перевода разноуровневых языковых единиц с портретной семантикой.

Ключевые слова: макроконцепт «портрет», комбинаторные связи, концептуальная семантика, репрезентант, способы перевода, язык оригинала, язык перевода.

**WAYS OF REPRESENTATION AND TRANSMISSION
OF PORTRAIT MACROCONCEPT BY THE UKRAINIAN LANGUAGE
(ON MATERIAL OF GERMAN FICTION TEXTS)**

Volkova O.M.

Kyiv National Linguistic University, Laboratorna str., 3, Kyiv, Ukraine

Im_olya@bigmir.net

The article investigates the problem of rendering of portrait macroconcept in Ukrainian translations of German literary texts. The research was performed due to comparable aspect in the framework of the contrastive linguistics aspects. The research focused on the study of the portrait conceptual semantics in the meaning structure of the lexical units and on the analysis of the possible language ways of their transmission. Taking into account that all previous researches have been undertaken from the linguistic viewpoint, there is an actual need in the study of the semantic component 'portrait' in the terms of translation of the meaning structure of lexical units and analysis of all possible means of language used to transfer the 'portrait' semantic during translation. In connection herewith the assumption about the existence of the the semantic component 'portrait' in the meaning structure of lexical units of the source language and its influence on the choice of means to reproduce the portrait macroconcept in the target language is one of the fundamental hypotheses. In contrast to previous studies, the actual side of this research is the analysis of a direct (implied) as well as indirect (explicated) description of the character from the translator's point of view and the development of own classification of the means of reproduction of portrait macroconcept in the translation of belles-lettres. The translational overviewing of the categorical semantics of the parts of speech representing portrait macroconcept showed necessary results. The exemplifying of representation and language realisation of static and dynamic portrait macroconcept in German fictional texts illustrated its transmission into the Ukrainian language. The research has been based on the cognitive-orientated method and performed within the framework of the constitutional, pragmatic and cognitive paradigm.

Key words: combinatorial links, conceptual semantics, portrait macroconcept, representative, source language, target language, ways of translation.

У світлі ключових ідей сучасної антропоцентричної парадигми специфіка мовного аранжування «портрету» людини як онтологічної сутності досліджується на матеріалі різноманітних концептів. Метою нашої статті є дослідження репрезентації та відтворення макроконцепту «портрет» у німецькомовних художніх текстах.

«Портрет» у нашому дослідженні розглядається як мовна характеристика образу людини за допомогою, з одного боку, актуалізації її внутрішнього стану (імплікований динамічний портрет (ДП)), з іншого боку, фіксації зовнішніх ознак (статичний портрет (СП)) [10]. До портретної характеристики належить зображення зовнішніх характеристик людини, поєднаних з безліччю інших внутрішніх рис, як, наприклад, опис світогляду, рис характеру, її соціальної та національної належності. Оскільки людина є соціальною сутністю, «портрет» – це результат оцінки, зазвичай, з позиції зовнішнього спостерігача, який ґрунтується на процесі сприйняття людиною іншої людини – об'єкта у просторі – розрізнення у цьому об'єкті окремих якостей, подальший їх синтез [11, с. 53].

Проведення семантичного аналізу портретної лексики (ПЛ) вимагає її дефініції та окреслення структури портретного опису. Виходячи з тематичної класифікації лексичного складу мови, ПЛ може бути визначена як прошарок лексики з імпліцитним семантичним компонентом (ІСК) «зовнішність людини», який є диференціальним при формуванні корпусу лексем-вербалізаторів макроконцепту «портрет» (МКП). Зазначений ІСК прогнозує заповнення мовними одиницями інтегральної схеми – «мати певний вигляд через а) соціальну, національну або професійну належність і б) через емоційний стан або стан здоров'я». Аналіз емпіричного матеріалу дозволяє віднести до складу ПЛ:

1. Найменування анатомічних ознак людини (тіло, його частини):

*Sie saß auf dem Stuhl am Fenster, **die nackten Beine hochgezogen**...*[13, с. 11].

*Сиділа на стільці біля вікна, **підібгавши під себе голі ноги** [2, с. 3].*

2. Найменування вестияльної характеристики людини (одяг, аксесуари, взуття):

*Er hatte eigentlich die Absicht gehabt, den Deserteuren, die doch den Wunsch hatten, ihre russischen **Uniformen** zu wechseln, **Stoffe und Anzüge** anzubieten, für deren Verkauf er keine Lizenz hatte* [15, с. 147].

*Він якраз збирався запропонувати цим дезертирам, котрі лише про те й мріяли, **щоби пошвидше скинути із себе російські однострої, тканини і вбрання**, на продаж яких не мав ліцензії [8, с. 225].*

3. Найменування динамічних характеристик людини (хода, мовлення, погляд):

*..., "da fiel mir auf, daß Wassertrum erst lange – scheinbar unbefangen – vor dem Tod unten auf und ab **schlenderte**, ...* [14, с. 114].

*... - і мені впало в око, як Васертрум спершу довго, начебто безтурботно, **швендяв туди й сюди перед нашою брамою**, ... [6, с. 107].*

4. Найменування характеристики емоційного стану людини, яка має зовнішній прояв:

*Der Schweiß lief ihm übers Gesicht, und er zitterte vor **Aufregung*** [14, с. 230].

*Під струменів йому обличчям, він **тремтів від хвилювання** [6, с. 218].*

5. Найменування соціальної, професійної та національної належності людини:

*Hinter ihm ein **Kriminalschutzmann*** [14, с. 107].

*За ним видніється постать **жандарма з карного відділу** [6, с. 76].*

*Auf eine geheimnisvolle, niemals erforschte Weise war der frühere Besitzer, ein alter, **silberbärtiger Jude**, umgekommen* [15, с. 139].

*У таємничий, так і не з'ясований досі спосіб її попередній власник, **старий, срібнобородий єврей**, загинув [8, с. 213].*

До лексичного складу сучасної німецької мови належить низка лексичних одиниць на позначення «портрету», які виступають засобами зображення людини. Зазначена лексика формує фонд портретного опису, що дозволяє розглядати її як універсальну. Спираючись на проведений аналіз 2000 пар речень портретної характеристизації, ми пропонуємо віднести до ПЛ такі групи частин мови (вихідні та похідні):

1) іменник (... *und sah einen Augenblick lang tatsächlich wie **eine Venezianerin** aus*, ... [13, с. 240]. ..., *i якусь мить можна було справді подумати, що вона **венеціанка***, ... [2, с. 55]);

2) дієслово (*Eine Frau **schwebte** an mir vorbei* [14, с. 26]. *Повз мене **майнула** жінка*, ... [6, с.23]);

3) прикметник (*Seine kleinen, schnellen Augen erinnerten an die Holzkohlen, auf denen er seine Kastanien briet, ...* [15, с. 184]. *Його маленькі, бистрі очка нагадували вуглинка, на яких він пік свої каштани, ...* [8, с. 275]);

4) прислівник (*Mirjam schüttelte freudig den Kopf* [14, с. 165]. *Міріам радісно похитала головою* [6, с. 155]);

5) діеприкметник (... , *er trug einen schwarzen zerknitterten Anzug und einen billigen Silberring am kleinen Finger der rechten Hand* [13, с. 293]. ..., *його чорний костюм був зім'ятим, а на мизинці правої руки він носив дешевий срібний перстень* [2, с. 151]);

6) діеприслівник (*Buddy kam zum Tresen, nahm sich das Bier, trank schlürfend, ...* [13, с. 209]. *Бадді підійшов, узяв пиво, сьорбаючи, відпив, ...* [2, с. 186]).

Оскільки портретна характеристика людини, як уже зазначалось, – це сприйняття об'єкта дійсності іншою особою – спостерігачем, перекладач має відтворити це інформаційне ядро і передати концептуальну семантику ПЛ за допомогою різноманітних вербальних засобів цільової мови. Завдання перекладача – мінімізувати втрати при перекладі, тому для всебічного опису семантичної організації ПЛ було взято до уваги не лише лексичний, а й синтаксичний, текстовий і дискурсивний рівні мови. Зручним у цьому розумінні виступає, на нашу думку, структурно-семантичне утворення – макроконцепт «портрет» (МКП).

Під МКП розуміємо однойменне концептоутворення, яке виступає центром «портретного» концептополя в процесі характеристики зовнішності людини. Це загальний високоабстрактний конструкт, що інтегрує всю ієрархію концептоутворень спадних рівнів абстракції. Для диференціації МКП може бути використана існуюча класифікація гіпер-, гіпо-, мезо- і катаконцептів [7, с. 3], що релевантна для концептуальних конструктів будь-якого типу. Оскільки семантична структура МКП є недетермінованою, а алгоритм вираження портретних характеристик варіюється залежно від внутрішнього стану, вестивальної характеристики, динамічної характеристики, соціальної й національної належності людини, врахування зазначених характеристик є принципово важливим у процесі відтворення ПЛ у тексті перекладу.

Семантика МКП актуалізується за допомогою різнорівневих мовних одиниць із ІСК «портрет»: від мікротекстового – рівня одиниць до макротекстового – синтаксичного та дискурсивного. Існування значного за обсягом та характером корпусу різнорівневих одиниць-вербалізаторів МКП дає можливість припустити наявність «текстової концептосфери» в цілому [3, с. 48]. Тексти художньої літератури найбільш повно ілюструють МКП, оскільки саме в таких текстах актуалізація МКП присутня на всіх рівнях мовної організації. Говорячи про макротекстовий рівень актуалізації МКП у художньому творі, припускаємо наявність дискурсивного рівня репрезентації останнього і виокремлюємо так званий *портретний дискурс*, як мовленнєве застосування концептуалізованої портретності в тексті. Тому «портрет» слід розглядати як образний феномен, який виражається у вигляді дискретних ментальних одиниць, організованих за принципом концептополя, структуру якого слід розглянути окремо.

Під час дослідження було взято до уваги, що мова відображає життєвий досвід людини, який реалізується у вигляді концептів, що мають вплив не лише на повсякденну діяльність, але й організують наші відчуття, поведінку, ставлення до інших людей [5, с. 25]. Отже, за допомогою концептів мова фіксує здатність людини мислити та інтерпретувати фрагмент дійсності в концептуальній системі. Цим фрагментом у нашому дослідженні виступає портретна характеристика людини [12, с. 4], яка вимагає детального вивчення та класифікації засобів її відтворення в процесі перекладу.

Враховуючи, що поняття «концепт» з позиції когнітивної лінгвістики визначається як різносубстратна інформаційна форма свідомості, наділена інформацією про об'єкт пізнання і картину світу в цілому [9, с. 292], розгляд МКП з позиції когнітивної лінгвістики вважаємо занадто глобальним. У рамках цієї статті ми обмежуємося термінами концептуальної семантики, зумовленої принципами лінгвокультурологічних досліджень.

Із лінгвокультурологічної точки зору МКП можна інтерпретувати як ментальний образ етнокультурного світу людини, якому притаманна власна, детермінована семантична форма, що характеризується етнокультурною зумовленістю з вираженням конотативних, модальних, емоційних, експресивних, прагматичних та інших оцінок [12, с. 3, 4]. Отже, МКП – це ментальне утворення, що складає концептосферу мовної особистості [3, с. 43], яка з мінімальними затратами повинна бути відтвореною в процесі перекладу.

Враховуючи існуючі дослідження різних видів концептів як «базових одиниць лінгвокультури» [3, с. 129, 138], МКП можна класифікувати як «культурний концепт» – багатовимірне змістовне утворення з відбиттям ціннісних, образних та понятійних сторін.

Оскільки репрезентантами будь-якого типу концептів виступають мовні знаки – слова, словосполучення, речення [3, с. 47], МКП знаходить свою знакову реалізацію через засоби різних рівнів мовної структури – лексичних, синтаксичних, текстових і дискурсивних. Обсяг номінативного набору для відтворення МКП у цільовому тексті може бути змінено внаслідок мовних і лінгвокультурологічних причин. Усе сказане визначає вибір різнорівневих мовних засобів його відтворення, що зумовлює необхідність визначення шляхів передачі даного макроконцепту в цільовій мові.

З метою уникнення викривлення інформації й образності необхідним є відтворення концептополя «портрет» у максимально повному обсязі. Тому, враховуючи факт опанування світу індивідуальною свідомістю людини [3, с. 43], принципово важливим є сприйняття МКП перекладачем і правильне відтворення його в мові перекладу.

Перекладацька практика свідчить, що індивідуальна концептосфера адресанта, як носія певної мови, й концептосфера перекладача, як мовного посередника, можуть не збігатися, оскільки вони, як дві різні особистості, мають різну ментальну свідомість. Тому вірогідність «незбігу» змістового наповнення концептосфери «портрет» перекладача має вагоме значення, адже в процесі перекладу він повинен адаптувати власну концептосферу до концептосфери носія мови перекладу.

Дослідження німецькомовних художніх текстів засвідчило, що портретна характеристика людини може відбуватися за допомогою:

- лексичних вербалізаторів, що належать до різних частин мови;
- на синтаксичному рівні – за допомогою семантичної сполучуваності цих частин мови (синтаксичних вербалізаторів);
- на текстовому і дискурсивному рівні – за допомогою фрагментів тексту (текстових та дискурсивних вербалізаторів).

1. Лексичний рівень репрезентації:

..., *das Gesicht war alt, ernsthaft und schön* [13, с. 141].

..., вона мала *доросле, поважне і вродливе обличчя* [2, с. 65].

2. Синтаксичний рівень репрезентації:

Der Vierschrötige gibt keine Antwort, aber das hämische Grinsen bleibt in

Дебелий господар мовчить, але зловтішна гримаса не сходить з його

seinen Zügen [14, с. 82].

3. Текстовий рівень репрезентації:

*„Die Farbe deiner Augen ist wie
Gras, wenn der Wind hineinfährt und
die Halme ins Weiße kehrt“* [13, с. 13].

*Da sehe ich ihn, wenn ich bei
meiner Arbeit sitze, im Geiste draußen in
dem winkligen Gange lauern, den Kopf
mit dem ausgemergelten Genick
horchend vorgebeugt* [14, с. 18].

обличчя [6, с. 76].

*„Колір твоїх очей, як трава, яка
хилиться від вітру, повертаючи
стебла білим боком“* [2, с. 5].

*Сидячи за столом, я бачу, як Лойза,
наче примара, принишк десь там у
закапелку сходової кліті й, схиливши
голову на вихудлій шийці, сторожко
прислухається* [6, с. 186].

Наведені приклади ілюструють вербалізацію МКП у цільовій мові та його переклад із вживанням таких перекладацьких трансформацій:

1. Транспозиція (приклади 1, 3, 4).
2. Смісловий розвиток поняття (приклади 1, 2).
3. Конкретизація (приклад 3).
4. Зміна частини мови (приклади 3, 4).

Отже, ми вбачаємо наявність ІСК «портретності» в семантиці низки частин мови, які можуть розглядатися окремо, з урахуванням їхнього категоріального значення і системно-мовних зв'язків у межах портретного дискурсу. Найбільш наочними в цьому відношенні є німецькомовні художні тексти, які дозволяють водночас вивчити комбінаторний алгоритм лексем-вербалізаторів.

До перспектив дослідження цієї проблематики належить вивчення впливу лексико-синтаксичних зв'язків лексем-вербалізаторів і способів актуалізації МКП на вибір перекладацьких прийомів їх відтворення в цільовому тексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Леонид Степанович Бархударов. – М. : Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Германн Ю. Нічого крім привидів : оповідання / Юдіт Германн ; пер. з нім. Н. В. Сняданко. – Х. : Фоліо, 2007. – 285 с.
3. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 476 с.
4. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1997. – 327 с.
5. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Джордж Лакофф, Марк Джонсон ; пер. с англ. А.Н. Баранова, А. В. Морозовой ; под ред. и с предисл. А.Н. Баранова. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
6. Майрінк Г. Голем : Роман / Густав Майрінк ; пер. з нім. Н. Іваничук. – К. : Укр. письменник, 2011. – 311 с.
7. Путій О.С. Репрезентація макроконцепту «стан людини» в сучасній німецькій мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Олена Сергіївна Путій. – Х., 2010. – 20 с.
8. Рот Й. Йов. Роман простого чоловіка. Фальшива вага. Історія одного айхмістра / Йозеф Рот; пер. з нім. Ю. Прохаська. – К. : Критика, 2010. – 351 с.

9. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2010. – 844 с.
10. Синегуб С. В. Семантика, синтаксис и прагматика немецких портретных глаголов : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 „Германські мови” / Светлана Викторовна Синегуб. – К., 1996. – 197 с.
11. Уфимцева А.А. Лексическая номинация // Языковая номинация. Виды наименований / Анна Анфилофьевна Уфимцева. – М. : Наука, 1977. – С. 53–63.
12. Фесенко Т.А. Концептуальные основы перевода : учеб. пособ. / Тамара Александровна Фесенко. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун.-та, 2001. – 124 с.
13. Hermann J. Nichts als Gespenster. Erzählungen / Judith Hermann. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag, 2004. – 319 S.
14. Meyrink G. Der Golem. Roman / Gustav Meyrink. – München : F.A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, 1978. – 332 S.
15. Roth J. Werke. Bd. 6. Romane und Erzählungen 1936–1940 / Joseph Roth – Köln : Verlag Kiepenheuer & Witsch, 1991. – 815 S.

REFERENCES

1. Barkhudarov, L.S. (1975) “Language and translation (Questions of the general and particular theory of translation)”, *Yazyk i perevod (Voprosy obshchei i chastnoi teorii perevoda)*, „Mezhdunarodnye otnosheniia”, Moskow, Russia.
2. Hermann, J. (2007) “Nothing except ghosts : story”, *Nichoho krim pryvydiv : opovidannia*, Translated by Sniadanko, N.V., Kharkiv, Ukraine.
3. Karasyk, V.I. (2002) “Language circle : personality, concepts, discourse”, *Yazykovoï krug : lichnost, kontsepty, diskurs*, „Peremena”, Volgograd, Russia.
4. Kubriakova, E.S. (1997) “Parts of speech in terms of cognitive science”, *Chasti rechi s kognitivnoi tochki zreniia*, Institute of the linguistics RAN, Moskow, Russia.
5. Lakoff, G. (2004) “Metaphors we live by”, *Metafory, kotorymi my zhivem*, Transtaled by Baranova, A.N. and Morosova, A.V., Moskow, Russia.
6. Meirink, G. (2011) “Golem : novel”, *Golem : Roman*, Translated by Ivanychuk, N., Kyiv, Ukraine.
7. Putii, O.S. (2010) “Representation of the state person macroconcept in the modern german language”, *Reprezentatsiia kontseptu “stan liudyny” v suchasnoi nimetskii movi*, Thesis abstract for Cand. Sc. (Germanic languages), 10.02.04, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine.
8. Roth, J. (2010) “Yov. Novel of the common man. False weight. History about one aichmister”, *Yov. Roman prostoho cholovika. Falshyva vaha. Istoriia odnogo aikhmistra*, Translated by Prohasko, J., Kyiv, Ukraine.
9. Selivanova, O.O. (2010) “Linguistic encyclopaedia”, *Lingvistychna entsyklopediia*, Dovkillia, Poltava, Ukraine.
10. Synegub, S.V. (1996) “Semantics, syntax and pragmatic of the german verbs”, *Semantika, sintaksis i pragmatika nemetskikh glagolov*, Thesis abstract for Cand. Sc. (Germanic languages), 10.02.04, Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Uraine.
11. Ufimtseva, A.A. (1977) “Lexical nomination”, *Leksicheskaia nominatsiia*, Nauka, Moskow, Russia.
12. Fesenko, T.A. (2001) “Conceptual basis of translation : textbook”, *Kontseptualnye osnovy perevoda : Uchebnoe posobie*, Publishing house of Tambov University, Tambov, Russia.
13. Hermann, J. (2004) “Nichts als Gespenster. Erzählungen”. – Frankfurt am Main : S. Fischer Verlag. – 319 S.
14. Meirink, G. Der Golem. Roman / Gustav Meyrink. – München : F.A. Herbig Verlagsbuchhandlung GmbH, 1978. – 332 S.
15. Roth, J. Werke. Bd. 6. (1991) “Romane und Erzählungen 1936–1940” / Joseph Roth – Köln : Verlag Kiepenheuer & Witsch. – 815 S.